

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI ADINDAN

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyə Məhkəməsi Plenumunun

QƏRARI

“Biləcəri Təmir Quraşdırma” Qapalı Səhmdar Cəmiyyətinin şikayəti üzrə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 30 yanvar 2019-cu il tarixli qərarının Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına və qanunlarına uyğunluğunun yoxlanılmasına dair

14 fevral 2020-ci il

Bakı şəhəri

[.....] *Bu hissə bizim məqalə məqsədləri baxımından əhəmiyyətli olmadığı üçün silinmişdir.*

MÜƏYYƏN ETDİ:

İşin prosessual tarixi

“Cənnət Park” Mənzil Tikinti Kooperativi (bundan sonra – “Cənnət Park” MTK) iddia ərizəsi ilə 1 sayılı Bakı İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinə müraciət etmişdir. Ərizəsində İddiaçı (i) 1614 ədəd borunun “Biləcəri Təmir Quraşdırma” QSC-nin qanunsuz sahibliyindən alınaraq “Cənnət Park” MTK-ya qaytarılması və (ii) “Biləcəri Təmir Quraşdırma” QSC tərəfindən qanunsuz olaraq satılmış 527 ədəd borunun dəyəri olan 502.088 manat məbləğin cavabdehlərdən tutularaq “Cənnət Park” MTK-ya ödənilməsinə xahiş etmişdir.

1 sayılı Bakı İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 25 iyul 2018-ci il tarixli qətnaməsi ilə yuxarıda göstərilən tələbləri təmin etmişdir. Bakı Apellyasiya Məhkəməsi və Ali Məhkəmə bu qərarı qüvvədə saxlamışlar.

Konstitusiyə Məhkəməsinə müraciət

“Biləcəri Təmir Quraşdırma” QSC Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyə Məhkəməsinə (bundan sonra – Konstitusiyə Məhkəməsi) şikayətlə müraciət edərək Ali Məhkəmənin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının bu iş üzrə 30 yanvar 2019-cu il tarixli qərarının Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına (bundan sonra – Konstitusiyə) və qanunlarına uyğunluğunun yoxlanılmasını xahiş etmişdir.

Ərizəçi şikayətin əsası kimi aşağıdakılar qeyd etmişdir:

- (a) kassasiya instansiyası mnsiyası mır baxarkarkk baxarksı mır baxaƏrizəçinin qanuni vnası mnsiyası mır baxarkr baxark baxarkrkarkk baxarkkaxKonstitus
- (b) Bu borular üzərində Ərizəçinin mülkiyyət hüququnu tanıyan Ali Məhkəmənin qərarı ilə əldə edilmiş hüququnu tanıyan kaxark baxarksının Koiyasına (bunstitusiyasına (bundan sonra – Konstitusiyə) Konstitusiyə Məhkəməsinə müraciət etmişdir.

- (c) Ali Məhkəmə 1 il 7 ay sonra, yu tanıyan baxarkonona – Konninboru özünün özününixindnda, yu tanıyan baxarktanmriahisniy boruların etmişdir. Bu işə mülki iş üzrnda, yu tanıyan baxarkbaxmriahisniy boruları preyudisiallığını müyudisiallığını müürahissll boruların iyasına (bunstitusiyasına (bundan sonra – Konstitusiya) v Konstitusiya) v vsiyamadddsiallığını müürd Respublik

Ərizəçi hesab edir ki, məhkəmələr tərəfindən işə baxılarkən onun Konstitusiyanın 13-cü maddəsinin I hissəsində, 29-cu maddəsinin I, II, III hissələrində və 60-cı maddəsinin I hissəsində nəzərdə tutulmuş mülkiyyət, hüquq və azadlıqların inzibati və məhkəmə təminatı hüquqları pozulmuşdur.

Ali Məhkəmənin 30 iyun 2017-ci il tarixli qərarı

Ərizəçi 16 sayılı İnşaat İstehsalat Təsərrüfatı Trestinə (bundan sonra – Trest) qarşı pul tələbinə dair iddia ərizəsi ilə 1 sayılı Bakı İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinə müraciət etmişdir. Məhkəmə 10 fevral 2015-ci il tarixli qətnaməsi ilə iddia qismən təmin etmiş və iddiaçının xeyrinə cəmi 6.468.936 manat pul vəsaitinin tutulması qət etmişdir.

Bakı şəhəri Binəqədi Rayon İcra Şöbəsi təqdimatı əsasında 1 sayılı Bakı İnzibati-İqtisadi Məhkəməsi 26 iyul 2016-cı il tarixində Trestə məxsus olması aşkar olunmuş 2100 ədəd borunun üzərinə həbs qoyulması, borc tələbinin həmin borulara yönəldilməsi və onların xüsusi mühafizə sahəsində yerləşdirilməsi barədə qərardad qəbul etmişdir.

“Cənnət Park” MTK maraqlarına toxunan şəxs qismində borcun əvəzləşdirilməsi müqaviləsinə əsasən boruların onun mülkiyyətində olduğunu iddia edərək 1 sayılı Bakı İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 26 iyul 2016-cı il tarixli qərardadından apellyasiya şikayəti vermişdir. Şikayətini onunla əsaslandırılmışdır ki, 30 iyun 2014-cü il tarixində Trestin direktoru Y. Nəsirov (borc alan) ilə “MKM” Mənzil Tikinti Kooperativinin (“Cənnət Park” MTK-nın sələfi) təsisçisi Mahir Babaşov (borc verən) arasında borc müqaviləsi bağlanmışdır. Müqaviləyə əsasən borc verən 2.099.200 manat məbləğində pul vəsaitini borc alana 2 il müddətində qaytarmaq şərti ilə borc vermişdir. Tərəflər iki il bitdikdə və borc ödənilmədiyi halda saxlanılmış məhsulların (2200 ədəd borunun) borc verənə məxsus sayılması barədə razılığa gəlmişlər. 13 iyul 2016-cı il tarixində isə “Cənnət Park” MTK ilə Trest arasında borcun əvəzləşdirilməsinə dair müqavilə bağlanmışdır. Həmin müqaviləyə əsasən tərəflər borc verilmiş məbləğ ödənilə bilmədiyi üçün həmin məbləğin borc alana məxsus 2200 ədəd boru ilə əvəzləşdirilməsi barədə razılığa gəlmişlər.

1 sayılı Bakı İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 26 iyul 2016-cı il tarixli qərardadı tərəflərin şikayətləri əsasında bir neçə dəfə məhkəmə baxışının predmeti olmuş. Son olaraq Ali Məhkəmənin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 30 iyun 2017-ci il tarixli qərarı ilə Trestə məxsus aşkar olunmuş 2100 ədəd borunun üzərinə həbs qoyulması, borc tələbinin həmin borulara yönəldilməsi və onların xüsusi mühafizə sahəsində yerləşdirilməsi qərara alınmışdır.

1 sayılı Bakı İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 2 iyun 2017-ci il tarixli qətnaməsi

“Biləcəri Təmir Quraşdırma” QSC Trestə və “Cənnət Park” MTK-ya qarşı müqavilələrin etibarsız hesab edilməsi və boruların geri qaytarılması tələbi ilə 1 sayılı Bakı İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinə müraciət etmişdir. Həmin Məhkəmənin 2 iyun 2017-ci il tarixli qətnaməsi ilə iddia təmin edilməmişdir. Məhkəmə borular “Biləcəri Təmir Quraşdırma” QSC və Trest arasında bağlanmış 1 oktyabr 2013-cü il tarixli müqavilə üzrə sonuncunun mülkiyyətinə keçdiyindən, onların hüquqi müqəddəratını təyin etmək səlahiyyətinin də Trestə məxsus olması qənaətinə gəlmişdir. Həmin qətnamə iddiaçı tərəfindən mübahisələndirilmədiyindən qanuni qüvvəyə minmişdir.

İşdə hüquqi sual

Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu hesab edir ki, qanuni qüvvəyə minmiş 1 sayılı Bakı İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 2 iyun 2017-ci il tarixli qətnaməsi və Ali Məhkəmənin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 30 iyun 2017-ci il tarixli qərarı arasında kolliziya mövcuddur. Həmin məhkəmə aktlarından hansının preyudisial əhəmiyyət daşımaları sualı yaranır. Bu məsələyə düzgün hüquqi qiymət verilməsi mübahisə üzrə ədalətli və düzgün nəticə əldə edilməsi üçün əsas şərtədir.

Prinsiplər

Mülki Prosesual Məcəllənin 82.3-cü maddəsinə əsasən, bir mülki iş üzrə qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə qətnaməsi ilə müəyyən edilmiş faktlar həmin işdə iştirak edən şəxslər tərəfindən başqa məhkəmə prosesində mübahisələndirilmir və yenidən sübut edilmir. Həmçinin, həmin Məcəllənin 233.3-cü maddəsinə görə, qətnamə qanuni qüvvəyə mindikdən sonra tərəflər və işdə iştirak edən digər şəxslər, habelə onların hüquq varisləri məhkəmədə eyni iddia tələblərini, eyni əsas üzrə yenidən irəli sürə bilməzlər, habelə məhkəmə tərəfindən müəyyən edilmiş faktlara və hüquq münasibətlərinə qarşı başqa prosesdə mübahisə edə bilməzlər.

Preyudisiallıq məhkəmə aktının qanuni qüvvəsinin təkzibedilməzliyi, müstəsnalığı və məcburiliyi kimi keyfiyyət göstəricilərini özündə ehtiva edir (Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun "Azərbaycan Respublikası Mülki Prosesual Məcəlləsinin 82.3-cü maddəsinin şərh edilməsinə dair" 2016-cı il 23 fevral tarixli Qərarı). Mülki Prosesual Məcəllənin 82.3-cü maddəsinə uyğun olaraq preyudisiallıq işdə iştirak edən şəxslərin dairəsi ilə məhdudlaşır və yalnız aşağıdakı şərtlər daxilində mövcud olur:

- konkret fakt işdə iştirak edən şəxsin iştirak etdiyi başqa bir mülki iş üzrə çıxarılmış və qanuni qüvvəyə minmiş qərar ilə müəyyən edilmiş olmalıdır;
- bu fakt həmin işdə iştirak edən şəxslərin iştirak etdikləri başqa bir iş üzrə də sübut etmə predmetinə aid olmalıdır.

Məhkəmə aktının preyudisiallığının tanınması üçün preyudisiallığın obyektiv və subyektiv hədlərinin məcmusunun müəyyən edilməsi vacib şərtədir. Preyudisiallığın subyektiv həddi əvvəl baxılmış və yeni baxılan işlərdəki şəxslərin dairəsinin, yəni subyekt tərkibinin eyniliyini şərtləndirir. Preyudisiallığın obyektiv hədlərini isə qüvvəyə minmiş məhkəmə aktları ilə müəyyən edilən hallar, hüquqi faktlar və hüquq münasibətləri təşkil edir.

Preyudisiya əhəmiyyətinə yalnız məhkəmə qətnaməsi deyil, məzmunundan və xarakterindən asılı olaraq digər məhkəmə aktları da malik ola bilər. Yəni preyudisial əhəmiyyətə nəinki qətnamə, məhkəmə qərarı da müəyyən şərtlərlə malik ola bilər. Bunun üçün məhkəmə qərarı aşağıdakı vacib şərtlərə cavab verməlidir:

- qərardad müstəqil məhkəmə icraatı çərçivəsində çıxarılmalı;
- həmin qərardad ilə hüquqi faktlar və hüquq münasibətləri müəyyən edilməli;
- tərəflərin məhkəmə baxışında iştirakı təmin edilməli;
- baxış çəkişmə prinsipinə əməl edilməklə aparılmalı;
- belə qərardadın yuxarı instansiyaya məhkəmələrində mübahisələndirilməsi imkanı olmalıdır.

Məhkəmə qərarları arasındakı kolliziyalar zamanı prinsipi əsasında həll edilərək, daha əvvəl qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə aktı tətbiq edilir.

Prinsiplərin işi hallarına tətbiqi

Ali Məhkəmənin İnzibati-İqtisadi Kollegiyası 30 iyun 2017-ci il tarixli qərarı ilə “Biləcəri Təmir Quraşdırma” QSC-nin qanunla qorunan mülkiyyət hüquqlarının pozulmasını müəyyən etmişdir. Həmin qərarla göstərilmişdir ki, “İcra haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun və mülki qanunvericiliyin tələblərinə görə, tələbin əmlaka yönəldilməsi ilə bağlı məhkəmə qərarı icra edildiyindən və üzərinə həbs qoyulmuş borular tələbkarın birbaşa sahibliyinə təhvil verildiyindən, həmin əmlak üzərində tələbkar “Biləcəri Təmir Quraşdırma” QSC-nin qanunla qorunan mülkiyyət hüququ yaranmışdır.

Beləliklə, Ali Məhkəmənin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 30 iyun 2017-ci il tarixli qərarı müstəqil məhkəmə icraatı çərçivəsində, tərəflərin, o cümlədən “Cənnət Park” MTK-nin məhkəmə baxışında iştirakı ilə və çəkişmə prinsipinə əməl edilməklə çıxarılmış və bu qərarla hüquqi fakt – boruların “Biləcəri Təmir Quraşdırma” QSC-yə verilməsi və mahiyyət etibarilə onun mülkiyyət hüququnun yaranması müəyyən edilmişdir.

Ali Məhkəmənin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 30 iyun 2017-ci il tarixli qərarı qəbul edildiyi andan, 1 sayılı Bakı İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 2 iyun 2017-ci il tarixli qətnaməsi isə daha gec tarixdən qüvvəyə minmişdir. Belə olan halda isə Ali Məhkəmənin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 30 iyun 2017-ci il tarixli qərarı preyardisial əhəmiyyətə malik olur.

Beləliklə, Ali Məhkəmənin İnzibati-İqtisadi Kollegiyası 30 yanvar 2019-cu il tarixli qərarı ilə həmin məhkəmənin 30 iyun 2017-ci il tarixli qərarına düzgün hüquqi qiymət vermədən, 1 sayılı Bakı İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 2 iyun 2017-ci il tarixli qətnaməsinin preyardisial əhəmiyyət daşıması nəticəsinə gəlmiş və bununla da ərizəçinin Konstitusiyanın 60-cı maddəsində təsbit edilmiş hüquqları pozulmuşdur.

Əlavə olaraq, Konstitusiyanın 60-cı maddəsi tələb edir ki, işə baxan məhkəmələr iş üçün əhəmiyyətli olan halları, xüsusən tərəflərin müraciətlərində əks olunan halları araşdırsınlar. Əlbəttə ki, bütün halları eyni dərəcədə araşdırmaq və ona qiymət vermək mümkün olmaya bilər. Ancaq ədalət mühakiməsi prinsipləri tələb edir ki, məhkəmə işin həlli üçün əhəmiyyətli olan və, xüsusən, işin nəticəsində təsir etmə ehtimalı kifayət qədər olan halları araşdırsın. Bu cür hallar xüsusən tərəflərin müraciətlərində yer alır və məhkəmələr buna diqqət yetirməlidirlər.

Yuxarıda qeyd olunanları məhdudlaşdırmadan, məhkəmə hətta hər hansısa əhəmiyyətli məsələnin müzakirəsindən həmin məsələnin “çətin” və ya onun fikri ilə üst-üstə düşməyən (və ya hər hansı digər əsaslarla) olmasına görə boyun qaçıra bilməz.

Bu işdə qərarlar arasında kolliziya açıqca mühüm əhəmiyyət kəsb edirdi və yekun qərar üçün həll edici rol oynayırdı. Buna baxmayaraq Ali Məhkəmə bu məsələyə ümumən qiymət verməmişdir və nəticədə kobud pozuntuya yol vermişdir.

Ali Məhkəmənin İnzibati-İqtisadi Kollegiyası apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən prosesual hüquq normalarının pozulmasına lazımi diqqət yetirməmişdir. Nəticədə o, Mülki Prosesual Məcəllənin 416, 418.1 və 418.3-cü maddələrinin tələblərinə uyğun olmayan 30 yanvar 2019-cu il tarixli qərar qəbul etmişdir. Bu da ərizəçinin Konstitusiyanın 60-cı maddəsinin I hissəsində nəzərdə tutulmuş hüquq və azadlıqların inzibati və məhkəmə təminatı hüquqları pozulmuşdur.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cü maddəsinin V və IX hissələrini, “Konstitusiyaya Məhkəməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 52, 62, 63, 65-67 və 69-cü maddələrini rəhbər tutaraq, Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu

QƏRARA ALDI:

1. “Cənnət Park” Mənzil Tikinti Kooperativinin iddiası üzrə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 30 yanvar 2019-cu il tarixli qərarı Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 60-cı maddəsinin I hissəsinə, Azərbaycan Respublikası Mülki Prosesual Məcəlləsinin 82.3, 416, 418.1 və 418.3-cü maddələrinə uyğun olmadığından qüvvədən düşmüş hesab edilsin. İşə bu Qərarla əks olunmuş hüquqi mövqelərə uyğun olaraq Azərbaycan Respublikasının mülki prosesual qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş qaydada və müddətdə yenidən baxılsın.

2. Qərar dərc olunduğu gündən qüvvəyə minir.

3. Qərar “Azərbaycan”, “Respublika”, “Xalq qəzeti”, “Bakinski raboçi” qəzetlərində və “Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Məlumatı”nda dərc edilsin.

4. Qərar qətidir, heç bir orqan və ya şəxs tərəfindən ləğv edilə, dəyişdirilə və ya rəsmi təfsir oluna bilməz.

Sədr

Fərhad Abdullayev